

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Գաղթավայրերու մէջ մեր ժողովուրդը, իր բնաշխարհի կորուստին և իր տնտեսական կեանքին կործանման հետևանքով, չի կրնար մրցիլ օտարներու և ալլադաւաններու հետ, որոնք հարուստ են և մէկէ աւելի միջոցներ ունին իրենց գործունէութիւնը զուսուրբելու և իրենց նպատակը հետապնդելու համար։ Անոնք կրնան իրենց իրաւունքին մէջ նկատուիլ։ Իսկ Հայց. Եկեղեցւոյ ժողովուրդին համար բաւական չէ գիտնալ թէ օտարներ և ալլադաւաններ կը գործեն, կ'աշխատին և յաջողութիւններ ձեռք կը բերեն։ Ո՛չ ալ որեւէ կարևորութիւն կամ օգուտ ունի դանդաղ աշխատանքը, ո՛չ ալ արհամարհել մեր կարճ միջոցները և բանի տեղ չդնել մեր ունեցած ոյժերը, դպրոցական և եկեղեցական շրջանակներու մէջ, ալ պարտաւոր ենք ընել ի՞նչ որ կրնանք և ի՞նչ որ կարելի է։ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զիրքը այս իրականութեան մէջ պէտք է որ յարգուի իր բոլոր գաւաղներու կողմէն հաւասարապէս. վասնզի, կրկնենք անգամ մըն ալ, այս Եկեղեցին է որ կրնայ պահել պահպանել Հայութիւնը, իր հոգևոր շունչով և ազգային հմայքով։ Այլոն, բարերախտաբար, մինակ չէ իր այս հաւաստումին մէջ։ Այսպէս կը խորհին նաև մեր ժողովուրդին լուրջ և փորձառու գաւաղները, և հաճոյքով կը դիտենք որ հայ մամուլին մէջ ալ միևնոյն հաւաստումը և համոզումը կ'արտայայտուի մերթ ընդ մերթ։

Եւ որպէսզի Հայց. Եկեղեցին կարենայ իր բարերար դերը կատարել հայ գաղթավայրերու մէջ, հարկ է որ յարգուի անոր հեղինակութիւնը։ Ակզբունքի խնդիր մըն է ասիկա։ Աւելորդ ժամավաճառութիւն պիտի ըլլայ գէմքերու և դէպքերու, ձևերու և պաշտօնականութիւններու վերածել սկզբունքի այս խընդիրը։ Ասոնք երկրորդական են սկզբունքին քով, որուն շիտակ ըմբռնումը կրնայ լաւագոյն ուղղութիւնը տալ տիրող մտայնութեան, որ առհասարակ դժգոհ է ամէն բանէ և ըմբոստ՝ հանդէպ Եկեղեցւոյ հեղինակութեան։

Մեծ պատերազմէն առաջ, հայ ժողովուրդը իր բնաշխարհին մէջ, իբրև հետևանք տիրող կանոնաւոր վիճակին, կը յարգէր օրէնքը, նախանձախնդիր էր կարգուկանոնի պահպանութեան, և Եկեղեցին ալ ի վիճակի էր իր հեղինակութիւնը յարգել տալու։ Պատերազմէն ետքը պայմանները փոխուեցան, ժողովուրդը ցրուեցաւ իրարմէ տարբեր միջավայրերու մէջ, իր առտնին կեանքը և տնտեսական վիճակը ենթարկուեցան նոր և անսովոր յեղաշրջումներու, իսկ իր ընկերային և ազգային կեանքին աւանդական ըմբռնումները զրեթէ ալլասերեցան։ Ասոնք ցնցումներ էին հայ ժողովուրդին համար, և ցնցումները չէին կրնար մշտապէս ըլլալ։ Քիչ ետքը ողջմտութիւն և պայծառատեսութիւն ըսուած բնական ոյժերը պիտի արթննային իր ներսը և պիտի հարկադրէին զինքը կազմակերպուելու՝ կեանքի և միջավայրի նոր պահանջներուն համեմատ, և հիմա անցման այս շրջանին մէջ է որ հայ ժողովուրդը կը զգայ և կը գնահատէ իր Մայրենի Եկեղեցւոյն կազմակերպութեան պէտքը։ Այս ողջունելի և քաջալերական իրականութիւնը, սակայն, չի կրնար հասնիլ իր նպատակին, եթէ առանց ալլադաւի չյարգուի Հայց. Եկեղեցւոյ հեղինակութիւնը ամենէն առաջ իր գաւաղներու կողմէն։

Ըստ մեզ, երկու զլխաւոր կէտերու ուշադրութիւն պէտք է դարձնել՝ սխալ և թիւր զադափար չկազմելու համար Հայց. եկեղեցւոյ հեղինակութեան մասին:

Առաջին կէտը. — Հայց. եկեղեցին ամենէն առաջ հոգևոր հաստատութիւն մըն է, հայ ժողովուրդին կրօնական զաստիարակութեան դարաւոր և փառաւոր դպրոցը և անոր տոկունութեան ու գործունէութեան ներշնչարանը: Հայ ժողովուրդը պէտք է որ իր կարճ և տկար միջոցներով իսկ օժանդակէ իր Մայրենի եկեղեցւոյն հոգևոր նկատազրին անվթար պահպանութեան: Հայ ժողովուրդին ծանօթ եկեղեցասիրութիւնը և անոր նուիրումները իր եկեղեցին պայծառ պահելու նախանձախնդրութեան մէջ, ոյժեր և ապահովութիւններ են ամէն կերպով: Այս առաջին կէտին մէջ ըլլալիք զոհողութիւնը բարոյական արժէք մը ունի զրեթէ: Եւ հարկ է որ ընենք այս զոհողութիւնը առանց վերապահութեան:

Երկրորդ կէտը. — Հայց. եկեղեցին առանցքը եղած է, միշտ իր հոգեւոր նշանակութեամբ եւ հեղինակութեամբ, մեր ժողովուրդի ընկերային կեանքի խնդիրներուն: Եկեղեցին է որ կը հակէ հայ ժողովուրդի, զոր օրինակ, ամուսնական, կրթական, վարչական և այլ գործերուն: Եւ հիմա ալ բոլոր զաղթավայրերու մէջ, քրիստոնեայ թէ իսլամ, Հայաստանեայց եկեղեցին է որ կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդը, և մասնաւորապէս իսլամ զաղթավայրերու մէջ բացարձակապէս Հայց. եկեղեցիով է որ հայ ժողովուրդը կը ճանչցուի իբրեւ ազգային համայնք կամ զանգուած:

Մեր ժողովուրդին և մանաւանդ անոր գործունեայ գաւազներուն նուիրական պարտքը պիտի ըլլայ յարգել իրենց Մայրենի եկեղեցւոյն հեղինակութիւնը, որպէսզի ան կարենայ թէ՛ նոյնինքն հայ ժողովուրդին ծոցը և թէ՛ տիրող և հովանաւորող կառավարութեանց առջև արդիւնաւորութեամբ կատարել իր առաջնորդի պաշտօնը: Ուրիշ խօսքով՝ ժողովուրդն է որ պիտի յարգէ իր եկեղեցւոյն հեղինակութիւնը և ոչ թէ եկեղեցին բռնի միջոցներով պիտի պարտադրէ իր հեղինակութիւնը ժողովուրդին վրայ: «Է՛ր երբեմն» որ եկեղեցին ունէր այդ բռնի կամ նիւթական միջոցները: Այսօր անցած են ատոնք, և լա՛ւ է որ անցած գացած են. վասնզի բռնապետութիւնը չէ հոգևոր իշխանութեան մը նկարագիրը: Մեր եկեղեցւոյն ժողովուրդը իրեն բնածին ողջմտութեամբ և իրեն աւանդական երկիւղածութեամբն է որ բարձր պիտի պահէ իր եկեղեցւոյն հեղինակութիւնը, և թոյլ պիտի չտայ որ ան նշաւակ ըլլայ անհատական նկատումներու և խմբակցական յայտնի կամ զաղտնի շահերու. վասնզի զաղթավայրերու մէջ, Հայց. եկեղեցիէն և անոր հոգևոր իշխանութենէն զատ ոյժ մը, հաստատութիւն մը չունինք, պահելու և ներկայացնելու համար Հայութիւնը:

Եթէ մենք չյարգենք մեր հոգևոր իշխանութիւնը, իրաւունք չունինք պահանջել ուրիշներէ որ յարգեն զայն. եթէ մենք չկազմակերպենք մեր տկար և կարճ միջոցները կռթնելով մեր հոգևոր իշխանութեան, և զանոնք չդնենք ի սպաս մեր ինքնապահպանութեան և ուժաւորման, իրաւունք չունինք սպասելու որ դուրսէն օգնութիւններ ընձեռուին մեզի:

Գիտնա՛նք յարգը մեր ձեռքը մնացած բարոյական և նիւթական ոյժերուն . . . :